

Izhaja 16. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 glid., za pol leta
1 glid. 60 kr
Na anonimne do-
pise se ne ozira
Rokopisi in na oco-
no poslana knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoljno
posiljati (franki-
rani) vredn. št. v
(Reiserstrasse 8),
naročilne.
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 19.

V Mariboru, 10. oktobra 1883.

IV. tečaj.

Dušni pretresi ali afekti.

Kedar v duši človeški misli, čutila in poželenja navadnim potom prihajajo in odhajajo, imenuje se to stanje mirnost duše. Čutstva te dušne mirnosti še ne motijo. Temu stanju pa so v nasprotju dušni pretresi, kateri mimogredé dušo pretresejo in nje ravnotežje ovirajo.

Dušni pretresi, kakor beseda sama znači, nastanejo nenadoma in ravno tako hitro minejo. Vzrok njih postanka so misli ali zaznanja, ktera nenadoma v svest pridejo, veliko moč zadobijo, na en mah druge misli iz svesti preženejo in dušo vznemirijo. Dušne pretrese zamorejo napraviti zaznanja iz zunajnosti, n. pr. nepričakovano snidenje s prijateljem, nepričakovana nepokorščina, ali notranja, n. pr. spomin na zamudo, zavoljo ktere preti huda nesreča.

Dušne pretrese povzročujejo pospeševanja in oviranja misli, kakor čutstva a nastanejo le takrat, kedar pospeševanje in oviranje misli toliko moč zadobi, da se misli v tem stanju ne morejo dolgotrajno vzdržati in dušno mirnost kalijo.

Da pa pospeševanje in oviranje toliko moč zadobijo, nareja tudi to, da je tukaj pospeševanje in oviranje misli združeno sè stanjem čutnic, ktere se tudi nenavadno razvnamejo ali pa zastanejo in tako dušni pretres povzročujočim mislim pomagajo do nenavadne višine ali nižine. Tedaj razdraženje duše povzročuje tudi razdraženje telesa, kar se zunanje kaže na nenavadnih telesnih prikaznih. Duša razburi telo, a razburjeno telo vpliva zopet na dušo in ji ne pripušča prejšni mir naenkrat zopet doseči; telo si dušo tako rekoč mimogrede podvrže; zato je moč in trajanje dušnega pretresa odvisno od razburjenega telesa; dokler se telo ne vmiri, tudi duša ne dobi svojega ravnotežja. V tem stanju se zapazijo na človeku posebne prikazni, ktere se najbolj jasno kažejo pri jeznem: človek samega sebe ne pozna, je čisto iz sebe, obraz mu obledi, oči plantijo, roke se krčijo, celi život se trese. Naravno stanje se začne še le vračati, človek se samega sebe začne zavedati, ko misel o samem sebi zadobi zopet veljavo nad mislimi, ktere so dušni pretres zakrivile in si jih zopet podvrže. Razdraženi živci se zopet umirijo, človek se samega sebe zopet zaveda „pride zopet sam k sebi.“ Pa vendar ima taka razburjenost pogosto slabe nasledke, ker v tem stanju človek marsikaj naredi ali govori, česar bi pri mirnem mišljenju nikakor ne storil in kar pozneje dostikrat britko obžaluje.

Tedaj nenavadno pospeševanje in oviranje misli povzročuje dušne pretrese, zato se tudi te dušne prikazni zamorejo razdeliti v dušne pretrese pospeševanja in oviranja misli ali prenapolnenja in praznote duše. V prvem slučaju pride nenadoma preveč misli v svest, človek razodeva tu nenavadno moč in samozavest, zato se tudi imenujejo dušni pretresi moči (stenični), v drugem slučaju pa nastane prevelika praznota; ena sama misel vse druge iz svesti prežene; tu se kaže čut slabosti, nezmožnosti in omahljivosti volje, imenujejo se zavoljo tega tudi dušni pretresi nemoči (astenični).

Poglaviten pretres moči je jeza, nemoči pa strah; pri prvem pride naenkrat cela vrsta misli v svest, ktere človeku zavest vzamejo, kar nareja besnost in marsikaka grozodejstva; pri strahu pa ena sama misel vse druge prežene in jim pot v svest zapre; nasledek je praznosta duše, ktera se razodeva v molčanju in raztresenosti, čutu nezmožnosti in pomankanju volje.

Dušni pretresi moči so še: razdraženost, zlobnost, neobzdanost, začudenje, veselost, navdušenje, zamaknjenost; nemoči pa: strah, groza, tesnota, osupnenje, obupanje, žalost, sramota.

Da se to dušno stanje zapopade, mora se pomniti, da pretres nastane hitro, in nenadoma vzame človeku zavest, in da ne trpi cele dneve, temveč malo časa, in ima svoj začetek, vrhunec in konec; konec se mu naredi, ko se zatrta samozavest zopet v zbudi, ko se človek samega sebe zopet zaveda, pri dušnih pretresih moči človek samega sebe zopet ukroti, pri pretresih nemoči pa se zopet ojači.

To dušno stanje se ne sme zameniti z nekterim ljudem lastnim nagnenjem k razpoloženju, veselosti, žalosti, itd., ker to nagnenje je v duši vkoreninjeno, stalno, tedaj se nikakor ne sme imenovati dušni pretres, ker bolj znači stalno dušno mirnost ali bolest, ko mimogredoče vznemirjenje.

Dostikrat pa um in pamet nekterim čustvom dolgo časa ne pusti vzkipeti; ko pa ta čustva dovoljno moč zadobijo, tudi dušni pretres pouzročijo. To premagovanje pa nima pri vseh ljudeh enake moči, temveč je odvisno od izobraženosti, zdravja in tudi temperamenta, tedaj od stanja čutnic; dražljive čutnice zamorejo v enem hipu mnogo raznovrstnih vtisov sprejeti in tudi preje in lažje dušne pretrese narejajo, ko manj dražljive.

Ne glede na kakovost telesa pa vpliva pred vsem um na postanek in nepostanek dušnih pretresov, s katerim človek razsojuje pravo od nepravega, dobro od zlega in kteri ga uči modro in prav misliti in razsojevati. Um pri dušnih pretresih vselej svoj vpliv izgubi, tedaj takrat nikoli ne sodeluje, pač pa jih zabranjuje s tem, da vzbujajoče se strasti zameri in jih višjim namenom podvrže in tako razburjenje duše sam po sebi zabranjuje. Poglaviten namen človekov je, samega sebe in vse stvari, ki ga obdajajo, prav spoznati in ceniti, t. j. umno in pametno misliti; kdor tako ravna, zamore vse vnanje vplive polagoma v se sprejeti in si jih podvreči. Pametnega in razumnega človeka duha razburjenost nikoli ne pretrese.

Poglavitna podlaga za ohranjenje dušne mirnosti je нравstveno — pobožna omika, zmernost in nepretiranost v vsakojakem oziru, stanovitna volja in mišljenje, ker ta sredstva dušno mirnost vtrjujejo, pretresi pa jo kalijo.

Iv. Klemenčič.

Nekaj aforizem, učiteljem v prevdarek.

(Sébral in prevél A. Gradišnik.)

(Dalje in konec.)

Najzlobnejši ljudje so tisti, kteri pri drugih tega ne spoštujejo, kar na sebi hvalijo. Rahel.

Da v tem, kar sem pričel, vzstrajam, da zastavim život in življenje za tó, po čemur teži moj duh: — zató sem mož. Laube.

Možje gledajo na to, kar se o njih misli, žene pa na to, kar se o njih govori. Hippel.

Možje sodijo po vzrokih, a ženske sód je nje ljubezen; kjer ne ljubi žena, ondí je vže sodila. Schiller.

Mladost je dôba radovernosti; zaupanje je rastlina, ki v starajočem se srecu le prav počasi rase. L. Chatham.

V mladosti prevladuje nazor, v starosti pa mišljenje: zatorej je mladost čas poeziji, starost pa bolj čas filozofiji.

A. Schopenhauer.

V hrupnej igri spoznamo dečka, v pridnej delavnosti dozorelega moža in v slabotnej blebetavosti starčka. Draper.

V vseh panogah znanja glavna težkoča ni ta, da se najdejo činjenice, ampak ta, da se zasledi prava, resnična metoda, na ktere podlagi se potem zakoni činjenic določijo. Buckle.

Pomankljivosti le odkrivati, še ne zadostuje; oni, ki to stori, ne dela prav, ako ob enem ne vé imenovati sredstev, s kterih pomočjo bi se poboljšati dalo stanje. Goethe.

Le jedna naravnost se nahaja, in ta je resnica; le jedna jedina je poguba, in ta je laž. Feuchtersleben.

Kdor izreče laž, ta si ni v svesti, kako veliko nalogo si je natvezal ž njo. Da bode dostojno mogel podpreti to jedno laž, primoran bode izumiti dvajset novih. Pope.

Tudi resnice, časi najpotrebnejše, zaspé, in treba jih je zopet vzbuditi; a tu osobito gre za to: kdo jih vzbudi, kako jih vzbudi in ob katerem času jih vzbudi. Klinger.

Črka mori, a duh oživlja. Sv. pismo.

Uvidel sem, da bi knjige naredile iz mene učenjaka, a nikdar človeka. Lessing.

Učne knjige naj bodo mikalne; takšne pa postanejo le tačas, kadar podajajo najzanimljivejšo in najbolj umljivo stran znanja in véde. Goethe.

S knjigami je ravno tako, kakor z ognjem na lastnem nam ognjišču: po ogenj hodimo k sosedu, doma ga nahajamo gorečega, podelimo ga drugim, in on sluši vsem. Voltaire.

Knjigam godí se jednako ko devicam. Ravno najboljše, najvrednejše šestokrat najdalj časa obsede. A naposled se vendar jeden najde, ki je spozna ter pripelje iz tmine pozabljenosti na luč lepega njih dejališča. Feuerbach.

Najkoristnejše knjige so tiste, ki bralca silijo k lastnemu dopolnjevanju. Po njih razširjuje misli, kojih kal se mu podaja, vzboljšuje, kar se mu pomanjklivega zdi, po lastnem premišljevanju ukrepi, kar se mu vidi slabotnega. Voltaire.

Če mi je presedalo življenje, tedaj nudil se mi je studij v najboljši lek: ni mi ga bilo gorjá, ktereга bi ne bil pregnal v jednej uri —, ako sem čital.

Montesquieu.

Kar ni vredno, da se več nego jedenkrat bere, ne zasluži, da se sploh bere.

Weber.

Zvijačni ljudje zaničujejo studije, navadni jih občudujejo in modri ljudje jih vporabljujejo.

Ne beri zato, da bi oporekal ali veroval, ampak zato, da bi preiskaval in pretehtaval.

Nektere knjige se morajo okusiti, nektele pogoltniti, nekaj malo pa se jih mora prežvečiti in prebaviti.

Branje podaruje človeku vse bino, obravnava spretnost, pisanje pa natanjčnost. In vsled tega rabi človek, ki malo piše, velik spomin, oni, ki malo obravnava, trajen dovtip in tisti, ki malo bere, dosti veščine, da more prikrievati svoje navidezno znanje.

Po zgodovinskih delih postajajo ljudje modri, po pesnikih duhoviti, po natoroznanstvih temeljiti, po morali strogi, po logiki in retoriki pa zgovorni in pripravljeni vsak hip na dostojen odgovor.

Macaulay.

* * *

Moška vzgoja v modernem zmislu teži potem: vzrediti moč, produktivno moč, s kratka — vstvariti delavca.

Ženska vzgoja pa ima svrho: vstvariti harmonijo, vstvariti religijo.

Michelet.

Ako naj pedagogika v dobro človeštva deluje, potem se mora popolnoma svobodno razvijati, ne brigaje se za ravno vladajoč tok časa.

Nekaj o našem pravopisu.

Nekak neprijeten vtis napravi čitalecu pogosta in dostikrat prav samovoljna razlika v pisavi mnogoterih pisateljev. Ako prebiramo razne slovenske knjige in časopise, ne oziraje se na privatna dostokrat še bolj pomanjkljiva pisma, opazujemo veliko nedoslednost v pisavi. Pogostokrat čitaš v jednom in istem listu, celo v jednom in istem članku, dopisu sestavko besedo z jednim in istim pomenom različno pisano; jako sitne so take pomankljivosti, če se nabajajo v učnih knjigah, kar se pri raznih natisih rado pripeti. Veliko zmešnjavo nedvomljivo napravlja volitev *v* in *u* v pisavi. Besedo „uspeh“ „vspeh“ pišejo nekteri jedenkrat tako, drugo drugače; če jo je treba pistati štirikrat na jednej strani, pišejo jo dvakrat z *v* in dvakrat z *u*. Jednako omahljivost v pravopisu zasledujemo še pri mnogih besedah, n. pr. uzrok — vzrok, upliv — vpliv etc. Pravilo sicer veleva, da se besede s predlogom *v* sestavljajo in se, se ve da tudi z *v* pišejo, kadar imajo pomeniti kako devanje ali predstavlanje iz kraja v kraj posebno, če pomeni v notranji del kake reči, če se v nemščini zaznamuje z ein—, hinein n. pr. vdelati, vkuhati. *u* pa se sestavlja z besedami, ki naznanjajo kako spolnitev, odvzetje, umanjšanje, ustavljenje ali kaki učinek, v nemščini se zaznamajo s predlogi ab, ent, er, ver, von n. pr. ukratiti, ulomiti, utioni, ušteti se itd. Prav dostikrat pa s tu omenjenima praviloma ne shajamo in je res prav težavno zadeti pravo. Sploh pa se more reči, da v novejšem času pisava z *u* nadvlada. „Slovenski Narod“ je pred nekaj leti v podlisteku prav zanimivo obravnava o rabi *u* in *v* prinašal in pisavo *u* zagovarjal. Želeti bi bilo, da bi se merodajni krogi zjedini in slovenski pravopis glede pisave *u* in *v*, *l* in *lj*, *n* in *nj* pretresali in mu strogeješe meje zaznamovali. Besede pa, ktere se ne dadó glede pravopisa spraviti pod kako jasno in določno pravilo, naj bi se zbrale in v kakem

listu ali knjigi priobčile in po odkazanem jim pravopisu v bodoče tudi pisale vselej in povsod dosledno, a ne kakor ravno „nanese“ pisateljjevo pero ali njegova „dobra“ volja.

Isto tako ali mogoče še bolj različno in nedosledno se pišejo krajevska in deželska imena, koja sestojajo iz dveh ali več besed — navadno iz pridevnika in samostavnika.

Ktera pisava naslednjih krajevskih in deželskih imen je pravilna ali najboljša?

N. pr. *Na Zidanem mostu*, — *Na zidanem Mostu*, — *Na Zidanmostu* ali celo *Zidanemmostu*, — *Na Zidanem Mostu*, — *Na Zidanem-mostu*. — — *Novo mesto*, — *Novo Mesto*, — *Novomesto*, — *Novo Mesto*. — — *V Srednji vasi*, — *V srednji Vasi*, — *V Srednjivasi*, — *V Srednji Vasi*, — *V Srednji-Vasi*. — — *Zgornja ponikva*, — *zgornja Ponikva*, — *Zgornjaponikva*, — *Zgornja Ponikva*, — *Zgornja-Ponikva*. — — *V Laškem trgu*, — *V laškem Trgu*, — *V Laškemtrgu*, — *V Laškem Trgu*, — *V Laškem-Trgu* ali samostojno brez predloga n. pr. v prvem sklonu — *Laški trg*, — *laški Trg*, — *Laškitrg*, — *Laški Trg*, — *Laški-Trg*. — — *Pri Mali nedelji*, — *Pri mali Nedelji*, — *Pri Malinedelji*, — *Pri Mali Nedelji*, — *Pri Mali-Nedelji*. — — *V Škofji loki*, — *V škofji Loki*, — *V Škofjiloki*, — *V Škofji Loki*, — *V Škofji-Loki*. — — *Kranjska gora*, — *kranjska Gora*, — *Kranjskagora*, — *Kranjska Gora*, — *Kranjska-Gora*. — — *V Gornjem gradu*, — *V gornjem Gradu*, — *V Gornjemgradu*, — *V Gornjem Gradu* — *V Gornjem-Gradu*. —

Na gorenjem Kranjskem, — *Na Gorenjem Kranjskem*, — *Na Gornjekranjskem* ali *Gornjem kranjskem*, — *Na Gornje-Kranjskem*. — — *Za spodnji Štajer*, — *Za Spodnji Štajer*, — *Za Spodnjištajer*, — *Za Spodnji-Štajer*.

Pri devici Mariji v pušavi, — *Pri D. M. v Pušavi (Puščavi)*, — *Pri devici Mariji v polju*, *Pri D. M. v Polju*.

Pri sv. Jurju, — *Pri Sv. Jurju* ali *V št. Jurju*, — *V Št. Jurju*, — *V šent Jurju*, — *V šent-Jurju*, — *V Šent Jurju*, — *V Šent-Jurju*, &c. &c.

Navedel sem zato več zgledov, ker se pri enem imenu piše rajše ta, pri drugem druga oblika ali tudi po več oblik; a skupno vzeto vendar ta različna pisava ni dosledna in je nepravilna.

Pišejo pa se vendar v resnici vse te različne pisave; nabral sem — večinoma ravno te ali vsaj tem podobne pisave po slovenskih časopisih.

Za katero pisavo bi se bilo toraj odločiti?

Navadni človek bi takole sklepal ter si pomagal iz zadrege te mnogorazlične pisave: *Imena krajev in dežel se pišejo z veliko začetno črko kot lastna imena*, saj tako nas učijo slovnice.

Kaj pa je kraju pravo in polno ime ali beseda „zidan“ ali beseda „most“? — Niti prvo, niti drugo, ampak obe besedi skupaj, pridevnik „zidan“ s samostavnikom „most“ zaznamujete še le jedno lastno ime omenjenemu kraju. Ktera teh besed naj se toraj piše z veliko začetnico? Po nekem pravilu se ima pisati prva beseda z veliko, a druga z malo začetnico, toraj: — *Zidan most*. Pa pri tej pisavi bi se bilo manj zvednemu lahko zmotiti, da jemlje samo prvo z veliko začetnico pisano besedo kot lastno ime, a drugo „most“ kot nebitveno, ter bi se utegnil pri okrajšanju ali skróčeni pisavi drugi del — tukaj „most“ izpustiti, kar se je že podobno zgodilo n. pr. pri poštnih recepisih. Drugič pa imata oba dela — rekel bi — jednako pravico do velike začetnice, ker sta oba potrebna, jednako potrebna, da se izrazi popolno lastno ime. Pisatelji so pa tudi že večinoma prej omenjeno pravilo (ali navado) opustili in se poprijeli one pisave, kjer se pišeta oba dela krajevskega imena z veliko začetnico toraj „*Zidan Most*“. Pa bi se morebiti utegnil zopet kdo speditivati rekoč, da bo nevesčak jemal vsaki del lastnega z veliko začetnico pisanega imena vsako kot jedno ime. To bi se sicer teže primerilo, ker med obema deloma ni niti veznika niti ločila, a vendar nemogoče ni. Da bi se pa tudi te pomankljivosti izognili, bi med obema deloma lastnega imena postavljeni vezaj odstranil vsako mogočo dvomljivost — toraj *Zidan-Most*, *Nova-Cerkev*; — — *na Zidanem-Mostu*,

pri Novi-Cerkvi (ali morda — — na Zidan-Mostu, pri Nov-Corkvi?) Če bi slovnica dopuščala, da se oba dela spojita v jedno besedo, potem bi se se ve da brez pomiselka pisalo — na Zidanmostu, pri Novcerkvi, v Belgradu (ali v Belemgradu — Sl. Nrd.) (V Gornjemgradu — Popot.) — v Gornjem Gradu — Sl. Nrd. itd.

Kar se tiče pridevnika „spodnji“, „gornji“ &c.; ter „svet“, „šent“ „okrajšano“ sv. št. — pri deželskem imenu n. pr. Spodnji Štajer, Šent Jurij, tukaj nikakor ni samo navadni pridevnik, ampak v zaznamovanje lastnega imena potrebni del, toraj jeden potreben del lastnega imena, ki naj se toraj piše tudi z veliko začetnico, če tudi je že drugi del sam na sebi lastno ime n. pr. „Štajer“, ki se piše z veliko začetnico, je vendar „spodnji“ potrebni del deželskega imena in naj se piše z veliko začetnico.

Iz lastnih imen izpeljani pridevniki na „ski, ska, sko“ se tudi pišejo na dva načina: jedni jih pišejo z malo — drugi z veliko začetnico n. pr. — dijaki mariborški, okolica ljubljanska, šolski svet sevniški, čitalnica mozirska — dijaki Mariborski, okolica Ljubljanska, šolski svet Sevniški, čitalnica Mozirska itd. Tudi tukaj se v novejšem času opazuje, da pisava z veliko začetnico prevlada. — Tudi tukaj bi se bilo odločiti za jedno pravo, mesto da rabimo dvojno.

Valenjar Srski.

Avancement ljudskih učiteljev.

V nekej deželi so baje učiteljske osebe po zaslugah, starosti in značaju njihovem, ne pa dotične šole v plačne razrede razvrstene, kar bi se znalo iz raznih razlogov priporočati tam, kjer vladate pravica in nepristranost brez vsake protekcije. Ta razvrstitev začenja se pri stalnih podučiteljih (tem se v onej deželi rad podeluje naslov „učitelj“), ter sega gori do nadučiteljev oziroma ravnateljev.

Tako nastopi na pr. učiteljski kandidat Božidar Podučaj sè spričalom zrelosti svojo prvo — po prijateljih njegovih mu odsvetovano — podučiteljsko službo v samotnem selu Mala vas začasno z letno remuneracijo 372 goldinarjev (31 fl. na mesec). Privoščimo mu jih! saj nima časa, tukaj menda tudi prilike ne, si po strani kaj zaslužiti; vrh tega mu je na odločilno — sposobnostno skušnjo misliti. Idealov poln in jako marljiv mladenič sklenil je že pri nastopu dne 15. okt. 1876 na tem mestu najmanj tri leta službovati, in ko bi se tudi „le enkrat na dan jesti dobiti dalo“, kakor so ga nekteri tovarši njegovi še pred vložitvo molbe strašili bili. Radoveden je namreč bil, ktere vspehe bo tukaj v svojem prvem razredu po navodih in vodilih iz učiteljišča dosegal, — kako se bogato nasrkana teorija sè začeto prakso vjemala. — Da ne bi sè svojim želodcem prevečkrat v zadrego prišel, prekrbel si je brez odloga jednostavni samovar in pa skleničico vinskega cveta — za vse slučaje. — Pa saj ne živi človek samo ob kruhu!

Že po jednom letu je spoznal, da je obrodilo njegovo premišljeno delovanje dokaj sadu, se ve, da tudi nekaj kislega vmes, da je svoj učiteljski voz še premalo s potrpežljivostjo mazal, — in rad je sam sebi obstal, da je tu pa tam vendar — le experimentoval. Kar vzame svoj priročni dnevnik v roke, da si zabelježi potrebne migljaje za prihodnje šolsko leto, kolikor si jih ni bil med letom na obrobkih listov v „Abecedniku“ in „Prvej računici“ s svinčnikom zaznamoval. Po drugem letu stori takisto za bodoče tretje leto; pri tem pa pazljivo zasleduje napredek pri posameznih svojih šolarjih. Božidare, Ti si že na pravem potu; da bi le ne opešal! — Med tem (čez dve leti) napravi izpit sposobnosti, in siser z nepričakovanim dobrim vspehom. (Mladenču je še bilo manjkalo zaupanja v samega sebe). — Pogum ga sedaj navdaje in ko zasliši po baš prestanem nadziranju po c. kr. okrajnem šolskem nadzoritelju, res zrelem, možatem šolniku, da je vspeh v njegovem razredu dovoljen, prišteval se najsrečnejšim.

Neko nedeljo popoldan prinese mu nek seljak uradno pismo iz bližnje pošte. Ko ga razpečati, bere, da je po c. kr. deželnem šolskem svetu imenovan stalnim

podučiteljem in da se mu je remuneracija v za $\frac{1}{6}$ večjo plačo t. j. 432 gld. spremenila. Tudi nekaj, si misli; nekaj prelazov sem tedaj že prekoračil, in ako Bog da in sreča junaška, bom v kratkem to samotno Malo vas s kakim večjim in imenitnejšim krajem in svojo podučiteljsko službico s kako učiteljsko službo zamenjal. Stoj, si misli; neprisiljen sklep — mora se izpolniti; tri leta še niso minula! Pa saj so se mu Malovaščani, zlasti pa njegovi šolarčki in blagi nadučitelj njegov v teh dveh letih tako priljubili, da bo ločitev vsakako težka, kadar bo prišlo do preselitve. Že sama ta misel ni bila kaj prijetna za njega.

Dne 1. nov. 1879 iznenadi ga dekret c. kr. deželnega šolskega sveta, da je zaradi vspešnega službovanja, zlasti v zadnjem letu, iz III. v II. plačilni razred z $\frac{1}{6}$ svoje sedanje plače več uvrsten. Vesel popade svinčnik, da izračuni, za koliko bo odslej njegova letna plača večja in facit mu pokaže, da je 432 fl. + 72 fl. = 504 goldinarjev (poprej po 36 fl., sedaj po 42 fl. na mesec). „Lejte si no; tudi v samotnem selu našla me je sreča, da imam toliko plačo, kakor moj tovariš Presegun v bližnjem mestecu. Tudi malovaški podučitelj ni pozabljen in ni mi baš treba v dosego boljše podučiteljske plače med tržane ali celo meščane siliti se!“ — In kako veseli so bili še le njegovi šolarji in teh roditelji, da je priljubljeni naš Podučaj med njimi zadovoljen, da še ni v kaki prijaznejši kraj kompetoval, kar bi bil lahko več nego enkrat z vspehom storil.

To osrečevalno, javno priznanje njegovega učiteljevanja ukresnilo mu je še le pravo živo iskro navdušenja do učiteljskega stanu v njegova mlada prsa; začel je še bolj zaupovati v svoje moči ter še bolj zavestno delovati pri svojih pervenih, kar je obrodilo toliko vspeha, toliko sad, da ga je c. kr. deželna šolska oblastnija s 1. dnem januarja 1881 iz II. v I. plačilni razred, zopet za $\frac{1}{6}$ več od prejšnje plače, tedaj 504 fl. + 84 fl. = 588 goldinarjev (49 fl. na mesec) uvrstila. — To je najvišja plača za stalnega podučitelja tiste dežele, naj si je potem nameščen v kakej vasi, ali pa v mestu; zato je bil P. sedaj prisiljen misliti na kako učiteljsko službo, tedaj na ločitev od tega kraja. — Omeniti mi je tukaj, da je v onej deželi za podučitelja nemožno dobiti nadučiteljsko službo, dokler zato učitelji oziroma nadučitelji (zlasti ako so le-ti 2. ali še celo 1. vrste) prosijo. —

B. Podučaj prosi tedaj, za izpraznjeno učiteljsko mesto na trirazrednici v Zalem logu, ktero tudi kot podučitelj 1. vrste dobi z letno plačo 600 fl. — Že čez leto in dan pripoznala se je uzornemu Podučaju plača 2. razreda t. j. za $\frac{1}{5}$ več, tedaj 600 fl. + 120 fl. = 720 goldinarjev. Na enkrat mu dojde iz bližnega mesta od jako upljivne osebe migljaj, da naj se požene za tamo izpraznjeno, „mnogo prijetejnjo“ službo učiteljsko. — Stvar je vabljiva, on premišljuje in — molbo spiše. To se izve po tržiču in kmalu bila je njegova soba polna prijateljev njegovih (med temi tudi dva součitelja), oženjenih in samskih, kateri mu prigovarjajo, naj še vendar med njimi ostane, ker ga imajo stariši in otroci toliko radi; saj ga tam v mestu baš ista plača čaka, poleg tega pa je tam baje vse dražje. Kteri učitelj se ne bo dal pregovoriti po tako častnej zaupnici! Tudi naš Božidar ostane v Zalem logu pri svojih prijateljih in med svojimi ljubimi šolarji. V takih in enakih razmerah je srečo voščiti dotičnemu priljubljenecu, še boji pa šolske občini, v kateri je s tem napredovanje domače šole zagotovljeno, kajti dober učitelj je podoben pohlevnemu dežu po dolgej suši, in pogosta menjava šolnikov in šolskih nadzornikov škoduje šolstvu v mnogočem, kakor ga moti tudi tolikratna sprememba članov v krajnem šolskem svetu. Šolstvu, zlasti ljudskemu, privoščiti je stalnosti bolj, nego kateremu si bodi zavodu.

Čez nekaj mesecev potem, ko je njegov razred c. kr. deželni nadzoritelj, strog pa razumen in pravičen strokovnjak nadzoroval bil, prejme naš vneti učitelj dekret od kompetentne šolske oblasti, da je s 1. dnevom januarja 1883 iz II. v I. plačilni razred z $\frac{1}{5}$ večjo plačo t. j. 720 fl. + 144 fl. = 864 gld. uvrsten. — Biti učitelj 1. vrste dalo mu je nekaj plemenit pónos, kateri ga izdatno

spodbuja še k daljnemu uspešnemu delovanju v svojem srečno izbranim poklicu.

Ako bo ta redki odlikovanec še kot „učitelj“ v Zalem logu ostati hotel, ali pa prilično znabiti za kako še samostalnejšo službo prosil, zasledovati hočem v bodočih letih. Vsekako pa se je nadjati, da še ni to zadnji klin advancement-lestvice, po kateri je do sedaj tako spretno plezati znal. Kot odkritosrčen tovariš njegov želim mu tudi bodoče dosedajno srečo.

Štefan Skrbín, podučitelj 2. vrste v Mračnem selu, dobil je, ker se ni zaslužnejših kompetentov oglasilo, enorazrednico na Suhem reburu z letno plačo 600 gld. in 50 gld. opravilne priklade (kot voditelj). Siromaku se tudi v več letih ni posrečilo s tretjega na prvi ali vsaj na drugi klin vzpeti se. (Ljudje tam in okoli šepetajo si baje na uho, da se je naš Skrbín vinu preveč udal. — Komur pa ni svetovati, temu tudi ni pomagati. Kakor si postelja, tako bo ležal).

Dragotin Potrudnik, bivši učitelj v mestu Rajevec, prevzel je v oktobru 1877 nadučiteljsko službo na trirazrednici v veliki vasi Dragomirje s plačo 600 gld. in 100 gld. opravilne priklade. V tej deželi pa je s tako priklado takó, da dobé učitelji po enorazrednicah 50 gld., na dvorazrednicah 75 gld. in tako za vsaki daljni razred po 25 gld. več opravilne priklade, kar se mi z ozirom na težje breme in večjo odgovornost tudi umestno in pravično zdi. In zakaj bi manj ali več preobloženi učitelji enorazrednic, zlasti če so te prenapolnjene in razdeljene, za svoje voditeljsko poslovanje nobene odškodnine ne dobili? — Še le potem, ko podučitelja dobi, kteremu čestokrat polovico svojih šolarjev izroči, še le po tem polajšanju svojega bremena priznala bi se dotičniku opravilna priklada! To mi ne gre prav v glavo z ozirom na jednorazrednice, v kterih podučuje učitelj toliko šolarjev, kolikor jih šteje ta ali ona dvorazrednica, če ne celo večrazrednica. Spominjam se opomnje deželnega šolskega nadzornika gospoda pl. Klodiča, kteri je pri nekej priliki djal, da bi se morali po enorazrednicah najspretnjejši učitelji nastavljati, kar bi gotovo vsak razumnik odobral. A pozabiti se ne sme, da je v obče posledica spretnega službovanja temu razmerna plača. — Enaka bremena, enake pravice!

Že po dvoletnem učiteljevanju v Dragomirju hotel je zopet nazaj v mesto. Tožil je namreč svojemu zaupnemu tovarišu od sosedne dvorazrednice, da je lažje v mestu kot učitelj 2. vrste izhajal, ker si je po inštrukcijah na mesec po 20 gld. in včasih še več za-lužiti mogel; dalje ni imel tam toliko mudnih in duhomornih pisarij; najpotrebnejši časniki, brez kterih vendar nobeden učitelj dandanešni biti ne more, stali so ga tam kot članu učiteljskega društva prav malo i. t. d. med tem ko ni tukaj nobene inštrukcije, orgljarska služba je drugemu oddana (pa saj ni vsaka za prevzeti, ako se tudi učitelju ponuja —), od tajnikovanja, kar ni govoriti; pisarij in dela čez glavo, časniki ga stanejo do 30 gld., dvoje lastnih otrok bo treba v kratkem naprej v mesto v srednje šole dati, kterih obilnih stroškov se kot izobražen oče izogniti ne more in ne sme; na zabave, v mestih takó po ceni, se na deželi večkrat še misliti ne sme; in če tukaj človek zbolí, potem še le ve, „kje je Bog doma!“ O vsem tem in še o drugih neprilikah na cente se mu v mestu še sanjalo ni.

Naenkrat ga potolaži uradni dopis, da je imenovan nadučiteljem 2. vrste, da bo imel tedaj odslej za $\frac{1}{4}$ večjo letno plačo od prejsnjih 660 fl. + 100 fl., to je 175 fl. več, skupaj pa 875 goldinarjev. Danes je jako vrlí gospod Potrudnik celó nadučitelj 1. vrste — tedaj na višku ljudsko — učiteljskega advancementa z letno plačo 875 fl. + 218.75 fl. = 1093.75 gld., ter upa izprositi si nadučiteljsko službo na petrazrednici v Milancih, kjer je nadučitelj ravnokar umrl. Tam bi znesla njegova plača 1171.87 gold.!

Prestavljanja iz službenih ozirov so tudi v onej deželi v navadi, pa se prav lahko vršé, ker je plača z osebo, ne pa s krajem šole zvezana. Ako se dve učiteljski osebi odločite za mejsebojno menjavo, se to prav lahko zgodi, ker se menja le z šolo, ne pa tudi s plačo; vsakdo vzame svoje dosedajne zasluge seboj takó iz trga v mesto, kakor iz mesta v vas ali v skrajno selo. Prositelju za novo službo je samo pomisliti (prevdariti), ali mu dotični kraj in ljudstvo ugaja. Drugače pa je vsak svoje

sreče kovač. Omeniti mi je še, da zahteva postava v onej deželi za popolno pokojnino (penzijo) le 36 službenih let od datuma v spričevalu sposobnosti. Za $\frac{1}{8}$ pokojnine zadostuje tedaj mesto 5— le $4\frac{1}{2}$ leta, kar je z ozirom na to, da se službena leta brez sposobnostnega spričevala pri odmerjenju pokojnine ne všteta, pravično nadomestilo. Takozvanih kvinkvenij (quinquenij?) pa tamo ne poznajo; pač pa so zagotovljenečasne osobne priklade v krajih, kjer se je očivestna dragina vgnjezdila. Pravico do prostega stanovanja ima tam vse stalno učiteljstvo, vendar se v množini stanovnika izplačuje in sicer podučiteljem III. vrste 72 fl., II. vrste 84 fl., I. vrste 98 fl., kar odgovarja $\frac{1}{6}$ njihove dotične letne plače; enako učiteljem v znesku $\frac{1}{3}$, in nadučiteljem v znesku $\frac{1}{4}$ dotične letne plače. Prepričanje je namreč prodrlo, da ni vsikdar dobro, zlasti iz sanitarnih obzirov ne, da bi tudi rodbine po učilnicah stanovale, osobito ne v poslopjih, ktera imajo le jeden vhod (duri). Le-ta stanu primerna stanovnika pridržuje šestokrat doslužnike v svojej službi, dokler jim dež. šol. svet sam modre pôle ne pošlje.

Tej nenavadnej postavi ima se baje ona, ljudskej šoli jako naklonjena dežela zahvaliti, da nimajo posamezne šole zaporedoma le najslabše, druge pa zopet nepretrgoma le najboljše učiteljske moči, da se premeščenje učiteljskega osobja od leta do leta manjša in da so učitelji v velikej množini sè svojim položajem in v svojem stanu zadovoljni.

Dragi mi tovariš! kaj porečeš Ti k temu?

Fr. J...k.

Prvi pouk.

(Po analitično-sintetični učbi. Spisujeta J. Kele in S. Šalamun.)

XI.

(Dalje.)

Obraznava temeljne besede „gos“.

a.) Nazorni nauk.

Kako smo imenovali živali, ktere imajo kljun, telo s perjem pokrito, dve peroti in dve nogi? Kje žive ptice? Kako smo imenovali ptice, ki žive doma? Ki žive v hosti ali gozdu? Imenuj več domačih, več gozdnih ptic! S čim nam koristi kokoš, petelin, gos, raca, pura, golob? S čim nam koristijo drobni gozdni ptiči? Kaj pobirajo po drevju? Zaradi česa je hasnovito, da ptiči gosenice in druge škodljive merčese pobirajo? Kaj bi se zgodilo z drevjem, če bi gosenice perje ali listje pojedle? S čim pa nas drobni ptiči razveseljujejo? Kako imenujemo ptice, ktere nas s petjem razveseljujejo in tedaj lepo pojejo? Imenuj ptice pevke!

Zaradi česa moramo tedaj drobne ptice radi imeti? Jih smemo preganjati?

Kaj si delajo ptiči v spomladi po skritih krajih? Kakšno podobo imajo gnezda? Iz česa so napravljena gnezda? S čim so znotraj postlana? Čemu si narède ptice gnezda? Kaj izvale iz jajc? Kako dolgo ostanejo mladiči v gnezdu? Kdo jih med tem časom z živežem oskrbuje? Kdo jih čuva? Imajo stari svoje mladiče radi? Na čem vidimo to? Kaj store mladiči, kdar so godni? S čim nam zopet ti ptiči koristijo in s čim nas razveseljujejo? Smemo tedaj ptičem gnezda razdirati, jajca pobijati in mladiče jemati? Kakšno sree ima tisti, ki drobne in zelo koristne ptičke preganja, jim gnezda razdira, ter jajca in mladiče jemlje? Kaj si zasluži takšni trdosrčni hudobnež? Kdo bo mi vedel sedaj povedati, s čim nam domače, gozdne ptice koristijo?

b.) Pripoved iz Zač. str. 79. „Ptice pevke“.

Izpraševanje, nauk.

Prednašanje, obraznava, nauk in na pamet naučene pesmi iz Zač. str. 54. „Ptiček“.

Imenuj mi še enkrat domače ptice! Kaj je tudi gos? Zakaj se imenuje domača ptica? Je manjša ali večja od kokoši, pure, race itd.? Kaj ima gos namesto ust? Čemu ima kljun? Kakšne barve je kljun? Kakšen po podobi? Kaj še ima gos na glavi? Čuje gos, če jo pokličemo? Kaj ima tedaj, ker čuje ali sliši? Vidimo ušesa? Zakaj ne? Na čem je glava? Česa se drži vrat? S čim je truplo pokrito? Kakšne barve je perje? Čemu rabimo gosje perje? S čim leta gos? Koliko peruti ima? S čim hodi gos? Koliko nog ima? Kaj ima gos med kremplji razprostrto? Ktere ptice še imajo takšno kožico med kremplji? Čemu imajo to kožico? Kako imenujemo ptice, ktere plavajo? Imenuj mi ptice plavarice? Od česa živi gos? S čim nam koristi?

c.) **Risanje gosi.**

Kaj smo sedaj narisali? Kaj je gos? Kaj ima gos tukaj? tukaj? Ktere dele ima gos? Od česa živi? S čim nam koristi?

d.) **Razkrojitev besede gos.**

Uč. pokaže na narisano gos in vpraša: Kaj je to? Recite še enkrat lepo „gos“ in pazite, kaj bom na tabli napravil!

gos
g-o-s

Kaj ste izgovorili, ko sem to zakrivljeno črto napravil? Kolikokrat ste prenehali? Koliko zlogov ima beseda gos? Kako se glasi? Izgovorite še enkrat prav počasi besedo „gos“ in pazite, kaj bom na tabli naredil! Kaj sem napravil? Kaj pomeni ta ležeča črta? Kteri glas slišite tedaj najprej? Kaj pomeni prva, kaj druga ležeča črta? Kaj tretja? Koliko glasov ima cela beseda? Kako se glasi 1., 2., 3. itd.? Recite k prvemu glasu hitro drugega! K prvima dvema tretjega. Enako nazaj.

e.) **Pisanje besede gos.**

Napravite si štiri enako dolge ležeče črte! Hočem vam znamenje za prvi glas pokazati! Kako se glasi? Pri kateri črti sem nastavil? Vlečem proti desni gori do druge, zakrivljeno proti levi doli po poprejšnji črti okrog, proti desni gori do druge, zakrivljeno proti levi doli, dalje doli do štrte, zakrivljeno proti levi čez poprejšnjo do druge gori. Kako se glasi ta črka? V katerih besedah smo imeli črko o? Kako bi se dala iz te črke napraviti črka a? Kako črka d? Pokažite sedaj v zraku, kako sem naredil črko g? Pisanje po narekovanju na tablice, spoznava tiskane črke. Črko o, kakor pri poprejšnjih besedah. Kteri glas slišimo na koncu? Hočem vam znamenje za ta glas pokazati. Kako sem ga naredil? Kako bi se imenovala ta črka, če bi strešico na njo napravili?

Pisanje, čitanje, sestava glasov besede gos.

Sestava, pisava, čitanje in pomen sledečih besed, s posebnim ozirom na razloček med s in z: o, g, go, s, gos, aa, go-ba, no-ga, go-ra, go-lob, ja-go-da, ga-ber, gad, gos, voz, vo-da, že-jo ga-si, go-ra je ze-le-na, mi-zar de-la mi-ze, me-sar pro-da-ja me-so.

Čitanje iz začetnice do črke k.

XII.

Obrtvnava temeljne besede „kapa“.

a.) **Nazorni nauk.**

Česa potrebuje človek, da zamore živeti? Čemu potrebuje obleko? Imajo moški in ženske enako obleko? Imenuj dele obleke, ktere moški nosijo! Ktere ženske nosijo! Kdo dela sukno, hlače in oprsnik? Iz česa? Kdo dela srajce? Iz česa? Kdo dela obuvalo? Iz česa? S čim si pokrivamo glavo? Kdo dela klobuke? Iz česa? Kakšne klobuke nosimo po leti? Kakšne po zimi? Iz česa so slamniki?

Uč. pokaže klobuk in vpraša: Kako se imenuje ta klobukov del? (oglavje) Kako ta? Reci lepo: klobuk ima oglavje, okrajec, trak in podvleko. Kakšne barve so klobuki? Ktero pokrivalo glave še imamo? Kaj ima kapa tukaj zgoraj? Kaj tukaj? Kapa ima oglavje, senčnik in podvleko. Ima vsaka kapa senčnik? Čemu ima senčnik? Kakšne kape nosimo po zimi, kakšne po leti? Zakaj? Kdo dela kape? Iz česa so kape? Kakšne barve so kape? Kakšne kape imajo vojaki? Imate v šoli tudi kape in klobuke na glavi? Kje še niste pokriti? Kdaj se morate zunaj odkriti? Koga morate pozdravljati? Kaj morate pri pozdravljanju reči? S čim si pokrivamo glavo? Kako se imenujeta klobuk in kapa, ker glavo pokrivata? Kdo dela klobuke, kape? Iz česa? Imenuj dele klobuka, kape! Kdo vam daje obleko? Kaj morajo roditelji za obleko dati? Si lahko denarje prislužijo? Kaj morate tedaj z obleko storiti? Smete obleko po nepotrebnem mazati in trgati?

b.) Pripoved iz Zač. str. 52. „Neredni deček“.

Izpraševanje, nauk.

c.) Risanje kape.

Kaj smo sedaj narisali? Kaj je kapa? Kaj ima kapa tukaj? tukaj? itd. Imenuj dele kape! Kdo dela kape? Iz česa?

d.) Razkrojitev besede „kapa“.

Kaj je bil Blažek doma pozabil? Kaj je tndi tukaj narisano? Recite še enkrat „kapa“ in pazite, kaj bom na tabli napravil!

ka-pa
k-a-p-a

Kaj ste izgovorili pri prvi, kaj pri drugi zakrivljeni črti? Kolikokrat ste prenehali? Koliko zlogov ima beseda? Kako se glasi prvi, kako drugi? Koliko glasov ima prvi, koliko drugi zlog? Koliko glasov ima cela beseda? Kako se glasi 1., 2., 3., 4. itd.? Izgovarjanje glasov zaporedoma naprej in nazaj.

Koliko glasnikov, koliko tihnikov? Kako se glasijo glasniki, kako tihniki? Imenuj glasnike! Nektore tihnike!

e.) Pisanje besede „kapa“.

Napravite štiri ležeče črte! Hočem vam znamenje za prvi glas pokazati! Kako se glasi? Kje sem nastavlil? Vlecem proti desni gori do prve črte, zakrivljeno proti levi doli čez poprejšno do tretje! Kako bi se dala iz tega napraviti črka l, b, h? Pokaži I! itd. Sedaj po tisti gori do druge, zakrivljeno proti desni malo doli, zanj kico, dalje doli do tretje, zakrivljeno proti desni gori do druge. Kaj smo sedaj napisali? Pokažite v zraku, kako sem črko k napravil? Spoznava tiskane črke k. Druge črke enako, kakor pri poprejšnjih besedah.

Različna sestava, pisava in čitanje besede „kapa“.

Sestava, pisava, čitanje in pomen sledečih besed s posebnim ozirom na razloček med k in g: a, k, ka, a, pa, ka-pa, ak, ki, ko, a-ko, o-ko, ro-ka, no-ga, re-ka, re-ga, ko-lo, ko-za, ko-sa, gad, kad, ka-ča, la-zi, dim se ka-di, o-ko vi-di.

Čitanje iz Začetnice do črke ž.

Narodno blago.

XV.

Pravljica o Žleberskem gradu.

Med župnijami sv. Križ in sv. Duh nad Lučami je razvalina starega grada, kteremu ljudstvo „Žleberski grad“ pravi. V nemškem jeziku se zove „Schmierens-

berg“ v starejšem času tudi „Smieren“- in „Smielenberg“.*) Tako imenuje zgodovina prve lastnike te grajščino, ki se že konec 13. stoletja po starih listinah pod tem imenom pokazujejo.

Od starega grada stoji le še precej trden stolp in nekaj postranskih zidov, po katerih se mnogobrojni strupeni gadi plazijo, kot ostudni in nevarni nasledniki nekdanjih gospodarjev. Zato obiskovalcu teh razvalin velike opozornosti treba, da se ne onesreči po piku strupene te golazni.

Se živi v narodni pravljici spomin nekdanjih nevsmiljenih posestnikov, ki so se bili v starodavnih časih iz tujih dežel v lepe naše pokrajine nselili.

Bili so ti gospodje, narodna pravljica jim daje naslov „grofov“, kar pa niso bili, silno bogati in zemlja je bila na daleč okrog njihova last.

Bogastvo jih je pa prevzela in napihnilo tako, da so postali prevzetni in siloviti, požrešnji in polni drugih hudobij. Med njimi se je posebno jeden odlikoval po svojih prečoloveških hudobijah. Ljudska pravljica mu naklada znamenivno ime Krutogava.

Bil je trdosrčen tlačitelj podložnih kmetov, ki so mu morali celi teden tlačniti in poslednjič še od tega, kar so si, rekel bi, — kradnice zvonaj tlačanskega časa z žulji in v znoju pridelali, desetino in druge visoke davščine odrajtovati. In Bog bodi milostiv kmetu, kateri bi tem terjatvam ne bil mogel zadostiti. Vržen je bil v podzemne temnice, iz katerih ni bilo več pota na beli dan. Kmet je bil temu okrutniku manj ko živina, in nobena kmetskih devic na daleč in široko ni bila varna pred njegovimi živinskimi pohlepi. Slednjič ga pa vendar zadene zaslužena kazen. Ko je tako nekdanj zasledoval pred njim bežečo kmetsko deklico, pade čez skalo v globoki prepad in si razbije glavo. Našli so ga drugi dan mrtvega z razbito črepino in okoli vrata mu je bil zavit pisan gad silne velikosti in srditosti, tako da se mrtvecu nikdo blizo ni upal. Še le ko so gada stražnika ustrelili, mogli so prenesti onesrečenega gospoda v Žlebersko grajščino domu.

Vsa drugača pa je bila njegova žena. Čistega in vsmiljenega srca si je prizadevala po mogočnosti grehe in hudobije svojega moža, kterega je vkljub njegovi razuzdanosti kot zvesta krščanska žena vendar rada imela in spoštovala, z vsakovrstnimi dobrotami poravnati.

Pri črni maši, katero je domači duhovnik, v grajščinski kapeli, ki je bila Sv. Ani posvečena, za dušni mir onesrečenega gospoda osluževal, pripelje tega, o j strah in groza! peklenski kralj vsega črnega in v verige iz gadov in modrasov spletene vklenjenega malo pred povzdigovanjem v kapelico. Navzoče prepade strah in trepet. Duhovnik moli in kliče Boga in svetnike na pomoč, naj odpošljejo grozne pošasti tje, kjer jim je kraj in mesto. Pa vse zastojn! Hudi duh z jetnikom se ne da odpraviti. Še le ko so svetega puščavnika iz bližnjave poklicali, se je temu posrečilo z gorečo molitvijo in rotitvijo peklenščeka z gospodarjem vred pognati.

Dopisi.

Iz Rusije. (Kartografično slovstvo.) Poleg večjih samostalnih zemljepisnih slovstvenih del ruskih pisateljev tudi rusko zemljevidno slovstvo kaj lepo napreduje. V prosincu l. 1858 naročil je ruski vojni „štab“ polkovniku Poltorackemu, naj bi izdal zgodovinsko-vojni atlas od let 1812 — 1815, vsled česar je ta k izpehljavi tega ukaza ustanovil z kapitanom Ilinom mali litografičen ustav, iz kterega se je porodil pozneje tako znameniti zavod.

Ustav, ki je prešel l. 1864 popolnoma v roke podvzetnega Ilina, razvijal se je nenavdno hitro. Dasi tudi zavod v prvih letih ni natisnil, čez 100.000 iztisov, dobivala je vendar njega delavnost z vsakim dnevom večji pomen, in tem bolje vsled tega, ker je iz njega torišča izšlo več važnih del, naročenih od vlade same. Takó

*) smieren, smielen pomenaja v starone-nškem jeziku to, kar slovanski smejati se, grški παιδίζω.

so se izdajali pri Ilinu poleg lastnih atlasov in drugih tujih naročil zemljokazne (kartografične) stroke še važna oficijelna dela, kakor: „izdanja imperatorskega (ce-sarskega) ruskago geografičeskago občestva“, atlasi reke Volge, Dnjepra in severne Drine, izdanja ministerstva za komunikacijo, atlas zapadne Rusije, jugoizhodne Sibi-rije, izdanja ministra notranjih zadev i. dr.

Od lastnih podvzetij té dóbe je treba omeniti izvrsten zemljevid evropske Rusije, ki je razprodan do sedaj v 100.000 iztisih.

Leta 1867 je štel zavód vže 8 strojev in 250 kamnov in število iztisov je vže dosegalo število 250.000. Iztržek je iznašal 25.000 rubljev.

Iz važnejših podvzetij od té dóbe zaslužujejo posebno pozornost: zemljevid azi-jatske Rusije; atlas Rusije (vsaka gubernija posebej — je izhajal v zvezkih); atlas peterih delov svetá, atlas Palestine; fotolitografičen zemljevid čudskih (finskih) jezer, zgodovina Rusije v zemeljekazih (kartah); poštni zemljevid Rusije in več dr. Ob enem je tam začel izhajati časopis „Vsemirnyj Puteshestvenik“ (vsestvetoven popotnik), pod vredništvom general-majorja S. P. Zykova. V takih okoliščinah se je zavód neprestano razvijal. L. 1868 stržilo se je ze naročila 32.000 rubljev in število izde-lanih iztisov je iznašalo že 1.566.000! Z naraščanjem dela pak je napredoval tudi zavód. Rezbarjev samih se šteje 35, ostalih delavcev pri izgotovljenju kart itd. pa vže nad 100.

Tega leta se je povišalo število iztisov na—6 milijonov in kamnov se šteje 2050!

Poslednji čas je izgotovil zaslužni zavód Ilinov naslednja dela in sicer po naro-čilu: za srednji statističen in gubernijski komite v Petrogradu velezanimivo karto obrtnije v evropskej Rusiji, za ministerstvo komunikacije, zemljevid ruskih rek, za naučno ministerstvo karto višjih in srednjih šol v času 25 letne vlade casarja Aleksandra II.; dalje karte geologične, zemljekazna dela za petrogradsko akademijo, nauk in mnoštvo drugih. V lastni založbi je izdal Ilin znamenite naučne pripomočke, kakor stenski zemljevid Rusije, atlas ruske države (z načrti vseh glavnejših ruskih mest), zemljevid Kavkaza, Čudske, Turkestana, kraljestva Poljskega, velike načrte mest, „al-bum carevne“ i. v. dr. Z ostalih podvzetij imenujemo samo časopis: „Priroda in ljudi“, ki pa je l. 1880 izhajati prenehal.

V poslednjem letu dospel je denarstveni promet A. Ilina vže 600.000 rubljev.

Iz teh malih potez je mogoče ravzvediti, v kakej meri se je razvila zemljekazna in ž njo vred zemljepisna literatura na Ruskem. Ne zaostaja prav nič za Francijo ali Anglijo, dà še prehiteva nju. Ilinovemu zavódu v Petrogradu došlo je že mnoštvo pohvalnih priznanj ne le iz domačije, marveč tudi s tujine, kajti to kar je učinil prvi kartografičen zavód slovanski, povspelo se je nad vsakdanjost, toraj mora vzbujati spoštovanje in čast povsod.

Vurberg, 2. oktobra 1883. (Ptujsko učiteljsko društvo.) Naše učiteljsko društvo je imelo zadnje četrletje vsaki mesec redna zborovanja in sicer: 7. junija (pri sv. Vidu), 10. julija in 2. avgusta. Vsa ta zborovanja so bila povoljno obiskana in se je tudi vsakokrat predavalo. Pri sv. Vidu, kjer je društvo praznovalo svoje „majales“, je bilo zbranih 21 udov in 5 gostov. Med zadnjimi je posebej ome-niti dveh kolegov iz rogaškega okraja gg. Porekar-ja in Hita, ki sta se tako daleč k nam potrudila. Po prečitaniu in odobrenju zadnjega zapisnika in potem ko pre-čita gospod predsednik Žiher pisma došla društvu, podaje g. Robič domovinoslovske črtice občine sv. Vida in okolice, kar vse prav temeljito nariše in koncem izrazi željo, da bi naj vsak učitelj sestavil tak popis o šolski občini, v kateri deluje. Nadalje g. Grebenec kaže in razlaga novi po njem izmišljeni računski stroj, na katerem se prav lahko in nazorno podaje učencem prvi pouk v številjenju. Po zborovanju je bil skupni obed v gostilnici g. Erečnika, kjer smo se potem, ko je še prišlo več l'tujskih gospodov šolskih prijateljev dobro zabavali, dokler ni klical čas vsakega na svoj dom. 10. julija, na dan prihoda Njih Veličanstva našega presvitlega cesarja v Ptuj, zbrali smo se učitelji ptujskega okraja, da bi praznovali šeststoletnico. Ob 9½ uri dopoldne bila je levitirana sv. maša pri gg. očetih minoritih, pri kateri so peli učitelji ptujskega in ormuškega okraja. Cerkev je bila ta dan ljudstvom natlačena,

ki je prišlo od vseh strani že v jutro, da bi videlo svojega preljubega vladarja. Zborovanje je bilo potem ob 11. uri v šoli ptujske okolice. Gospod predsednik Žiher nagovori in pozdravi zbrane s temu dnevu primernimi besedami, ter koncem pokliče zbor, da zakliče trikrat „živijo“ in „slava“ Njih Veličanstvu presvitemu cesarju. Zatim se zapoje navdušeno prvi in zadnji komad cesarske pesmi. Na to sledi slavnostni govor g. prof. Fr. Hubada, v katerem g. govornik živo riše vladanje Habsburžanov v avstrijskih dezelah v obče, posebej pa na Štajerskem. Povdarja, kako so Štajerci svojo zvestobo, ki so njo pred 600 leti prisegli rodovini Habsburški, vedno ohranili in opomni, da kmečki punti na Štajerskem niso bili obrnjeni proti dinastiji, ampak proti domačim plemenitašem, tlačiteljem. Konča svoj govor z željo, da bi Štajerci tudi na dalje svojemu cesarju in dinastiji, ki tako očetovsko skrbi za vse narode, zvesti ostali! Prečita se in podpiše adresa, ktero je učiteljstvo Ptujkega okraja, kot znak udanosti in hvaležnosti, po g. c. kr. okrajnem glavarju vitezu pl. Premerstein-u, izročilo Njih Veličanstvu. Prečita se še pismo g. c. kr. okraj. nadzornika J. Ranner-ja, katerim opominja učitelje udeležiti se povodom zborovanja štajerske učiteljske zveze v Mariboru razstave učil s takimi učili, ktere so sami izdelali. Zbor se konča in učitelji se razidejo da željno pričakujejo prihod Njih Veličanstva. Ta dan bode stal gotovo v najlepšem spominu vsakega učitelja in vsakega avstrijskega domoljuba. 2. avgusta se začne zborovanje ob 10³/₄ uri. Navzočih je 14 udov in g. prof. L. Kunstek kot gost. Prečita se zapisnik in dopisi, med zadnjimi več nakaznic za Slomšekovo nagrado. Gosp. Žiher predava „o odgoji Kitajcev“. Predavatelj svojo nalogo prav dobro reši ter pokaže, kako so Kitajci, tudi kar se odgoje otrok tiče, svojih misli. Otroci se učijo (in to le dečki) mehanično, brez da bi to, kar se učijo razumeli. Za odgojo deklic Kitajci malo, ali celo nič ne skrbijo in jih smatrajo bolj kot reč. Če vprašaš n. pr. očeta Kitajca, koliko otrok da ima, násteje ti samo dečke, deklice ne jemlje v poštev. Takih in še bolj kitajskih primerov, ki pa vplivajo zelo na odgojo, še predavatelj več omeni. K četrti točki se govori o dopisu iz Ptuja v „Paed. Zeitsch.“ tikajočem se konferenčnih elaboratov ter se vpraša, kaj misli zbor o tej stvari in ali hoče kdo kaj o tem nasvetovati? Gosp. Romih misli, da naj se ne tirja od učiteljev izdelovati naloge za uradne konference. Gosp. Grebenec ga podpira in misli, da naj pri uradni konferenci kdo o tem stavi predlog. Gosp. Romih stavi takoj sledeči predlog: „Glede na to, da so učitelji svoje skušnje ustmeno in pismeno dostali, ter svojo zmožnost dokazali, da zamorejo učiteljevati; glede na to, da se pismenim izdelkov učiteljev nikakšna važnost ne prilaga, ker se naloge po kilogramih prodajejo; glede na to, da postava tudi pismenih izdelkov od učiteljev ne zahteva; predlaga učiteljsko društvo Ptujkega sledečo resolucijo za zborovanje štajerske učiteljske zveze: „Zbor štajerske učiteljske zveze izraža željo, da se zanaprej od učiteljev pismene naloge za uradne okrajne učiteljske konference od šolskih oblastnij naj ne zahtevajo.““ „Zastopnika društva naj pri imenovanem zborovanju ta predlog podpirata.“ Se sprejme. Gosp. Romih dalje zaradi drugega deželnega jezika predlaga, naj društvo pošlje sledeče vprašanje odboru štajerske učiteljske zveze kot thema: „Kedaj, koliko ur na teden in po kateri metodi, naj se drugi deželni jezik na narodnih šolah poučuje?“ Gosp. Romih prevzame referat. Gosp. Žiher še opominja in vabi vse učitelje k obili udeležitvi zborovanja štajerske učiteljske zveze in razstave učil v Mariboru. V septembru ni društvo ni zborovalo, ker smo imeli itak učitelji ptujskega okraja 17. septembra uradno konferenco, o kateri se bode od druge strani poročalo. — 1. oktobra se ni zbralo zadostno število društvenikov, da bi zamogli zborovati, ker so mnogi učitelji odpotovali. Nekteri gg. društveniki baje milijo nasvetovati, da naj naše društvo izstopi iz štajerske učiteljske zveze. Pri tej priliki se usojam opomniti, nikomur pa svojega mnenja usiljevati: Tovariši, dobro premislite stvar še enkrat in ne prena glite se! Skušnja nas sicer uč, da naši nemški tovariši ne mislijo o vseh stvareh tako, kakor mi; a kdo nam je porok, da, ako mi izstopimo, da izstopijo tudi vsa druga spodnještajerska društva? Ali bodemo sami hodili, če je pa le — v združenju moč?!

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je krajnemu šolskemu svetu pri sv. Miklayžu v Laškem okraju 250 glđ. za zgradbo nove šole.

[Prof. dr. Evg. Netaliczka], čegar ime kot izvrsten fizik dalje čez meje naše mile Avstrije slovi, je po 32 letnem službovanju prestopil v zasluženi stalni pokoj. Deželno višjo realko v Gradcu zadene s tem prav občutljiva izguba.

[Mariborska gimnazija] šteje letos 326 javnih učencev in 3 privatiste, toraj za 5 javnih in 1 priv. več od lanskega leta. Glede posameznih razredov jih pohaja v razred I. a. 37 (in 1 priv.), I. b. 37; II. 51 (in 1 priv.); III. 52 (in 1 priv.); IV. 48; V. 42; VI. 16; VII. 28 in VIII. 15. Po narodnosti je ? Slovencev in Nemcev.

[Na Mariborskem učiteljišču] je letos 118 pripravnikov in sicer v I. letu 33, v II. 28, v III. 26 in IV. 31. Izmed teh je 75 Slovencev, 41 Nemcev in 1 Čeh.

[Salomonova sodba.] Sodnik Krekel — v Missouru v Ameriki, obsodil je vsled nekega prestopka človeka, ki ni pohajal nikoli v šolo, da ima tako dolgo sedeti v zaporu, dokler se ne nauči čitati in pisati. Drugega kaznjenea pa, ki je hodil v šolo, obsodi tako dolgo v zapor, dokler ne nauči prvega čitati in pisati. In glej čudc! Vže čez tri tedne se je naučil prvi dobro čitati in pisati, ter je bil s svojim učiteljem vred izpuščen na svobodo.

[Posel učiteljev.] Mnogi velé, da ima učitelj laglji stan, nego drugi uradniki. Kteri tako govore, nimajo prav, kar hočemo z naslednjim dokazati: Učitelj, držeč se akroamatičnega načina poučevanja, zgovori v eni uri na priliko 12,000 besed in če govori na teden le 20 ur, izgovori isti čas 240 000 in v teku šolskega leta (računajoč 44 tednov) izgovori 10.560.000 besed. Ako še pomislimo, da se poleg tega načina poučevanja rabi tudi erotematičen način; če nadalje prevdarjamo še odgovore, popravke in premolke, ki jih v polovici izpolnuje, vidimo, da izgovori učitelj 5 $\frac{1}{2}$ milijona besed v 880 urah. Mar to ni nobeno deio? Mar to ni težak fizičen posel? In da je tako o tem priča sušica, za ktero toliko učiteljev umrje. Koliko bi jih v poslu vztrajalo, ko bi ne zamogli počivati nektere tedne? Postavite učitelje slabih prsij v šolo, pa boste videli, kako dolgo bodo vztrajali, ker je to tako lagek posel. Govoriti v šoli meseca julija in avgusta, čestokrat še v prav tesnih prostorih med tolikimi otroki, to pomeni biti v parni kopeli. — Kaj, mu ni treba mar se čuvati, ko tako vroč in poten izide čez pet ur v hladnejši zrak! — Mnogi tako govoreč bi ne vztrajal v šoli niti leto dni, pravi „Npr“.

[Šolska deca v Prusiji.] Za šolo sposobnih otrok je v pruskej monarhiji 5,500.000, od teh jih pohaja 2,800.000 v javne ljudske šole. Poprečno pride na enega učitelja 78 učencev. Od vseh šolskih otrok v Prusiji razumi samo poljski 360.000 otrok, poljski in nemški 70.000; samo danski 21.000, danski in nemški 4000, samo litavski 10.000, litavski in nemški 8000, samo moravski (?) 8000, moravski in nemški 500, vendiški (lužičko srbski) 6600, vendiški in nemški 6000, samo valonski 1400, valonski in nemški 150, samo češki 1100, češki in nemški 500, samo frižki 1000, frižki in nemški 2800, samo holandski 7, holandski in nemški 488.

[Pravo domoljubje.] V Ameriki v Novem Jorku umrl je vrli domoljub Peter Cooper, kterege je ondi vsako dete poznalo, ker je vsakemu z besedo in djanjem pomagal. Ustanovil je zavód, ki nosi njegovo ime. „Zavód Cooper“, sezidan iz rujavega kamenja, ponos tamošnjih meščanov, v katerem se bodoči obrtniki poučujejo v vseh njim potrebnih tehničnih strokah, ustanovil je pokojnik s svoto 630.000 dola jev. Za vse drugo zavodu potrebno izdal je skoraj zopet toliki znesek. Tu se drži tako znana „Nočna šola za znanost in umetnost“, — Za tako zvane „Javne in svobodne čitalnice“ daroval je svoto 150.000 dolarjev. — „Nočno šolo za znanost in umetnost“ obiskuje na leto čez 2000 mladenčev, a „javne in svobodne čitalnice“ obiskuje vsak meščan, delavec in mladina ondotnega mesta. — On je vtemeljil „Šolo

za ženske umetnosti“ s stroškom več tisoč dolarjev in to obiskuje na leto 250 deklet. — Ako bi hoteli vse navesti, kar je on dobrega storil za zavode, morali bi napisati celo knjigo. Mnogo mamic, očetov, otrok, delavcev, mnoštvo učiteljev in obrtnikov ga blagoslovlja, ker jim je pomagal z znatnimi svotami. Raznih so stanov ljudje, ki jih je on povzdignil. Bil je revežem oče in mati. Da bi ljubi Bog tudi milemu slovenskemu narodu hotel poslati takega dobrotnika!

[Statistika švicarskega šolstva.] Vladni svetovalec Grob v Zürichu obelodanil je sledeče podatke o švicarskem šolstvu. Konec marca t. l. bilo je v Švicarskeji 384.000 učencev, 15% vsega prebivalstva. 311.271 učencem bil je materni jezik nemški, 97.113 francoski, 19.894 italijanski, 5832 romanski. — 17.132 učencev morale prehoditi pot k šoli za 3 kilometre, 3225 čez 5 kilometrov. 4386 švicarskih šol tvorilo je 8362 šolskih oddelkov in to 935 deških, 965 dekljskih in 6462 mešanih oddelkov. — Učiteljev je bilo 5840 in učiteljic 2525; skupaj 8365. Poprečno pride na enega učitelja 51,9 učencev; v Graubündenu le 31 a v Zürichu 77,4 na enega učitelja. — Učiteljska plača iznaša svoto 9,683.054 frankov v gotovini in prirodnina 866.055 frankov, skupaj 10 in pol milijona frankov. Poprečno dobiva en učitelj 1419 frankov in učiteljica 901 fr. — V Zürichu dobivajo učitelji 2162 fr. — Švicarska ima ljudski šolski imetek od 147.534.597 frankov, od kterega odpade na vsakega prebivalca 48 frankov. Vse šolske potrebe iznašajo 14.871.616 fran. ali 5.19 fr. na 1 prebivalca. — Po davkih je doprinesel narod 13 milijonov fr. — Na šolske staube je izdano od leta 1872 do 1881 24,156 915 frankov.

[Umrl] je 4. t. m. v pokojeni, sè srebrnim križcem odlikovani učitelj Podgorški, g. Anton Hriberšek. N. v m. p.!

Popravek:

V zadnji številki stran 283 je za tretjo vrsto od zgoraj izostalo: „toda znamenito ti postane to jezero potem, ko si čul, kaj“, kar se naj blagovoli popraviti.

V zalogi Janez Leon-a v Mariboru izide dne 15. oktobra t. l.

Južnoštajerski koledar

za na steno

v nemški in slovenski izdaji

za l. 1884.,

zapopadajoč zraven popolnega koledara vse mrakove solnea in meseca, kmetovske pregovore o vremenu in letini, vse letne in živinske sejme, dozdevno vreme, državno prepovedane čase, lestvice za pristojbine kolekov ali štempeljnov itd.

Praktično urejeni koledar ima to prednost, da je natisnjen na velikej četverki in ga je možno povsod na steno obesiti.

Velja samo 25 kr.

Prodajalcem se dovoli primeren nadavek.